

اشاره

گسترش
بخش تعاون
و تعاونیها در
کشور افقی تازه
بسوی آینده‌ای روشن
است زیرا فرهنگ تعاون، به
واقع تجلی فرهنگ مقدسی است

که با ترویج آن، روحیه همیاری و
همفکری در بطن جامعه ریشه می‌دواند و
زمینه توسعه هرچه بیشتر مرز و بوممان
را پی‌ریزی می‌کند. این نوع اندیشه در
طول تاریخ بشر، همواره وی را جهت
رشدو تعالی پرورده است و به همین جهت
نیز به درستی رمز توفیق و سعادت وی
است

در طول ۸ سال دفاع مقدس بهره‌گیری از
همکاری، همیاری و دگریاری معجزات
بزرگی را به بار آورد. از این رو در دوره
سازندگی ضرورت دارد که با این رویکرد
به اهداف بالاتری در زمینه‌های اقتصادی
فرهنگی، اجتماعی دست یابیم و راه نیل به
توسعه را هموارتر کنیم.

اهمیت شیوه تعاونی در توسعه اقتصادی

شیوه تعاونی در حقیقت همکاری را
جانشین رقابت در بازار سرمایه‌داری
می‌کند به عنوان مثال، آمار نشان می‌دهد
که شرکتهای تعاونی مسکن برای حل

آیا تعاون بهترین راه توسعه است؟

○ ابوالفضل پناهی *

مشکل مسکن در کشورهایی که هجوم به
شهرنشینی مشکل مسکن را به وجود
می‌آورد، بسیار مؤثرتر از شرکتهای
خصوصی عمل می‌کنند.

و نیز به عنوان مثال قابل ذکر است که
۸۶٪ محصولات کشاورزی لهستان، توسط
تعاونیهای محلی تولید می‌شوند که
می‌تواند، نشان از وسعت حیطه عمل این
بخش باشد. و همین شیوه است که باعث
آزادشدن مصرف‌کننده‌ها از دست
واسطه‌های غیرضروری در زنجیره
مبادلات می‌شود. در تعاون اصل، انسانی
کردن روابط اقتصادی حاکم است. در
تعاونیها، رأی به انسان داده می‌شود نه به
سهم. و حق رأی تابع سرمایه نیست و این
اصل از نظر فنی و اجرایی بسیار پسندیده
و مطابق با موازین مقدس اسلامی است.

تعدیل توزیع درآمدبه سوی طبقات
پایین جامعه به این صورت است که در
تعاونیهای تولیدی تنها کسانی می‌بایست

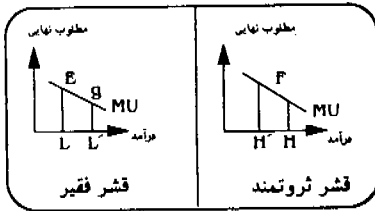
صاحب
سهم باشند
که در آنجا
مشغول بکار و
فعالیت باشند. که
این خود باعث
سرمایه‌دارشدن نیروی کار و
ممانعت از استثمار آنان می‌شود.

رعایت مالکیت بر مبنای کار باعث
می‌شود که از تجمع ثروت در دست
طبقه‌ای خاص ممانعت به عمل آید و
توسعه اقتصادی از طریق تعاون کاملاً
منطبق بر اصول و احکام اسلامی و مسبب
ترویج فزاینده آن در جامعه می‌باشد.

تعاون و رشد فرهنگ مشارکت

راز بزرگی در هدایت و رهبری جوامع
انسانی نهفته است و آن شخصیت بنیانی
یا شکل گرفته یک جامعه یا یک گروه
اجتماعی است.

هرچه مردم یک جامعه از فرهنگ
غنی‌تر و پربارتری برخوردار باشند زمینه
رشد و تعالی آن اجتماع نیز هموارتر
می‌شود. زیرا توانایی مردم جهت درک
صحیح مطالب و مسائل کمی و کیفی بالاتر
می‌رود. البته اگر بخواهیم به روند توسعه
سرعت ببخشیم می‌بایست فرهنگ
توسعه را بیش از همیشه رواج دهیم و این
مستلزم گسترش نمادها و الگوهای زیبایی
از ارزشهای متعالی دین مبین اسلام است.

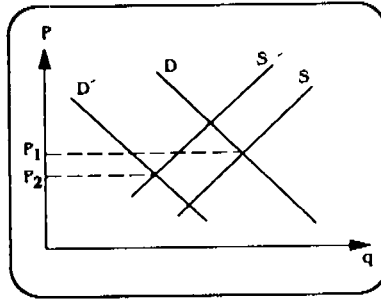
درآمد فشر فقیر از L به L' افزایش باید:

QL مطلوبیتی که بدست می‌آورد

درآمد فشر ثروتمند از H به H' کاهش باید:

FH مطلوبیتی که از دست می‌دهد

$QL > FH$ در نتیجه رفاه جامعه افزایش می‌یابد.

پس تعاون ابزار اقتصادی مناسبی برای تعدیل و تثبیت قیمت‌ها، کاهش بیکاری و کاهش تورم و افزایش تولید و نیز تخصیص بهینه منابع است.

تعاون و ارتقاراه نسبی جامعه

تعریف مطلوبیت: مطلوبیت یعنی، میزان رضایت بخشی که مصرف کننده از خرید کالا بدست می‌آورد که این امر فرآیند نزولی دارد یعنی مطلوبیتی که هر فرد از آخرین واحد درآمدی خود می‌برد به نسبت کمتر از واحد قبلی، می‌باشد.

طبق نظریه مطلوبیون در اقتصاد، هر قدر توزیع درآمد در جامعه عادلانه‌تر باشد، رفاه نسبی جامعه بالاتر می‌رود، چون میزان مطلوبیتی که فرد فقیر از آخرین واحد درآمدش می‌برد، خیلی بیش از میزان مطلوبیتی است که فرد ثروتمند از آخرین واحد درآمدش می‌برد، زیرا فرد فقیر با آن درآمد، نیازهای ضروریش را برطرف می‌کند در صورتیکه فرد ثروتمند با آن درآمد نیازهای غیر ضروریش را برطرف می‌سازد.

پس با توزیع عادلانه درآمد، میزان مطلوبیتی که فرد فقیر بدست می‌آورد، بسیار زیادتر از مطلوبیتی است که فرد ثروتمند از دست می‌دهد.

در نتیجه این موضوع بالا رفتن رفاه کل جامعه می‌شود و تعاون به خوبی توانسته و می‌تواند، درآمد را از بخشی به بخش دیگر جامعه، انتقال دهد.

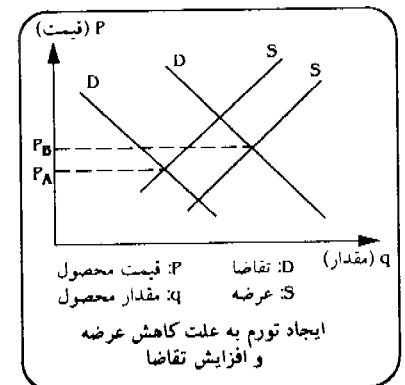
تعاون بر روی خط توسعه از نظریه مایکل تودارو

مایکل تودارو نویسنده زبردست کتاب (توسعه اقتصادی در کشورهای جهان سوم) رمز موفقیت کشورهای توسعه

یکی از نمادهای بارز این فرهنگ مقدس، فرهنگ مشارکت، همفکری و همیاری می‌باشد که بزرگترین تجلی آن را می‌توان در بخش تعاون حس کرد. تعاون یعنی فرهنگ اصیل اسلامی، فرهنگ بزرگ مشارکت، فرهنگ ناب خودکفایی و راهی بسوی دستاوردهای بزرگتر.

تعاون و جذب سرمایه‌های کوچک و مهار تورم

یکی از قواعد مهم اقتصادی این است که در جامعه هر چه سرمایه گذاری در راه تولید بیشتر شود در نتیجه صنایع و مناطق کشاورزی جدید و توسعه یافته بیشتر می‌شود و این امر نیز موجب بالا رفتن اشتغال و رشد و توسعه می‌گردد. بخش تعاون به افشار طبقات پایین جامعه این فرصت را می‌دهد که سرمایه‌دار و سهامدار باشند و با جمع‌آوری پس‌اندازهای ناچیز راه نوینی برای سرمایه‌گذاری و مشارکت در جامعه پیش گیرد. به گونه‌ای که جذب نقدینگی سرگردان جامعه راه تولید هموار می‌گردد. در این بین هر قدر نقدینگی جامعه، کمتر شود، میزان تقاضای کل جامعه (AD) پایین می‌آید و از طرفی چون تعاونها وارد بخش تولیدی در جامعه می‌شوند این امر نیز باعث بالا رفتن عرضه کل (AS) جامعه می‌گردد، که در نتیجه نرخ تورم پایین می‌آید.

P : قیمت محصول
 q (مقدار): D : تقاضا
 S : عرضه
 P_B : قیمت محصول
 P_A : مقدار محصول
ایجاد تورم به علت کاهش عرضه و افزایش تقاضا

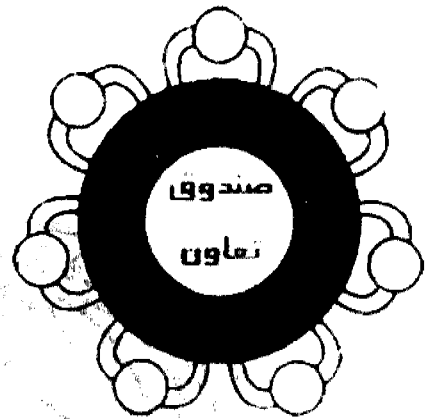
افزون بر آن، تأثیر وسیع تعاونیهای تولیدی در بازار اقتصادی زمینه ایجاد عرضه بیشتر و کاهش تقاضا باعث مهار تورم می‌شود.

یافته را حرکت از خرد به کلان می‌داند به زبان ساده‌تر وی فرآیند توسعه را از جریانات کوچک اقتصادی شروع و به جریانات بزرگ و غول‌پیکر اقتصادی منتهی می‌کند. به طور مثال اگر به سرگذشت کارخانه هوندا (یکی از کارخانجات موفق اتومبیل سازی ژاپن) توجه کنیم می‌بینیم که سخن مذکور در این باره صدق می‌کند به این دلیل که در ابتدا آقای هوندا کارگاه بسیار کوچک موتور سازی خود را از حلبی‌های بجا مانده از جنگ جهانی دوم ساخت. و این واحد کوچک سر چشمه یک واحد غول‌پیکر شد. به طوری که در زمانی عملکرد هوندا باعث ورشکستگی کارخانه جنرال موتورز نیز شد.

مایکل تودارو در کتابش به این نکته اشاره می‌کند که حتی در کشورهای در حال توسعه که موفقیت‌های چشمگیری داشته‌اند (مانند کره جنوبی، مالزی، تایوان)، حرکت از توسعه واحدهای کوچک اقتصادی به واحدهای بزرگ و مادر اقتصادی انجام گرفته است. از این رو به درستی مایکل تودارو، توجه عمده‌ای به نقش واحدهای کوچک اقتصادی که برگرفته از بطن جامعه می‌باشند کرده است.

مشارکت در همان بخش اقتصادی است که می‌داند این امر با ایجاد واحدهای کوچک صنعتی، کشاورزی و خدماتی به افزایش تولید ناخالص ملی کمک می‌کند. واز جمع شدن ثروت در دست واحدهای غول‌پیکر اقتصادی و انحصاری جلوگیری می‌کند.

هندوستان کشوری است که یکی از

به عنوان هدفهای توسعه درکنار همدیگر قرار می‌دهد.

البته می‌توان به این رشد به دو حالت نگریست:

الف - آیا رشد اقتصادی در جهت منافع طبقات ثروتمند است؟

ب - آیا رشد اقتصادی در جهت منافع کل جامعه می‌باشد؟

در این میان با خط مشی گذاری صحیح می‌بایست حرکت مواد بودجه‌ریزی را از نقطه (الف) به سوی نیل به هدف (ب) قرار داد. کسه از مهمترین خط‌مشی‌گذاری‌ها در این جهت توجه به نقش بنیادین تعاون در راه دخالت در امر سرمایه‌گذاری و تجارت می‌باشد.

وقتی ما عوامل تعیین‌کننده واقعی توزیع بسیار نابرابر درآمد را تحلیل می‌کنیم می‌بینیم که توزیع بسیار نابرابر پایه‌های تولیدی، همانند زمین و سرمایه، بین گروه‌های مختلف جمعیت کشورهای جهان سوم عمدتاً باعث اختلاف وسیع درآمد ثروتمندان و فقرا موجب می‌شود.

تمرکز سرمایه مادی و مالی و نیز زمین در دست گروه کوچک ثروتمند، آنان را قادر می‌سازد که سهم بیشتری از تولید ملی (درآمد ملی) را بخود اختصاص دهند. بدین ترتیب هرگونه تلاشی برای بهبود قابل توجه سطح زندگی فقرا نه تنها باید متوجه افزایش بازدهی اقتصادی عوامل تولید محدود کشور باشد بلکه باید الگوی موجود تراکم سرمایه مادی و انسانی را در جهت منافع گروه‌ها و دهکهای پایین درآمدی شدیداً تغییر دهد.

این عمل را در اقتصاد توزیع مجدد می‌گویند. چنین توزیع مجددی می‌تواند در یک اقتصاد در حال رشد به بهترین وجه مؤثر جلوه کند و بخش تعاون در جهت توزیع مجدد درآمد و ثروت در جامعه از طبقه و قشر غنی به طبقات پایین مؤثر واقع می‌شود.

تعاون و جهانی شدن تجارت

در طی سه دهه گذشته، اقتصاد جهان بطور قابل توجهی به سمت جهانی شدن حرکت کرده است. ادغام فزاینده اقتصادهای ملی در بازارهای جهانی (مانند اتحادیه اروپا) حجم و ماهیت

تعاون و توزیع عادلانه درآمد ملی

یکی از نظریات بسیار مهم در فرآیند توسعه این است که هر چه بیشتر یک کشور توسعه یافته‌تر شود، توزیع درآمد ملی در آن کشور عادلانه‌تر خواهد شد و فاصله بین فقیر و غنی و طبقات بالا و پایین و دهکهای درآمدی پایین و بالا کاهش می‌یابد.

پس می‌توان این جمله را به عکس نیز خواند اگر یک جامعه در راه نیل به توزیع عادلانه درآمد و ثروت گام بردارد به توسعه اقتصادی نیز نزدیکتر شده است.

تعاون با در اختیار قرار دادن سرمایه و ابزار کار در دست نیروی کار و افراد کم‌توان چرخش حرکت جامعه را سوی توزیع عادلانه درآمد ملی سریعتر می‌کند.

یکی از اهداف بسیار مهم برنامه‌ریزیهای توسعه، ریشه‌کنی فقر و محرومیت است که به درستی رشد سریع اقتصادی همراه با توزیع عادلانه درآمد را

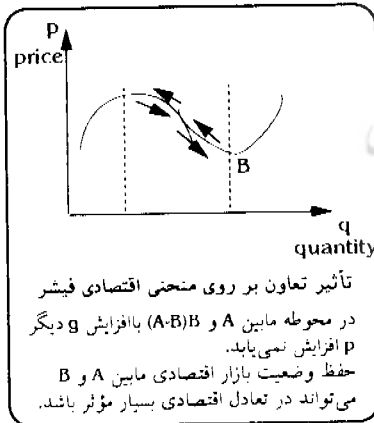
بزرگترین بخشهای صنعتی را در کشورهای جهان سوم دارا می‌باشد. البته بخش صنعتی هند در مقابل جمعیت بسیار بزرگ روستایی که در امور بسیار جزئی اقتصادی مشغول می‌باشند بسیار ضعیف به نظر می‌رسد. اگر کمی دقیقتر به ارقام تولید ناخالص ملی هندوستان نظری بیاندازیم می‌بینیم که بیشترین قدرت اقتصادی هندوستان در دست همین واحدهای کوچک است که در ظاهر چیزی بنظر نمی‌رسند!

و چه زیبا نظریه رابرت آون در خصوص ایجاد شهرک تعاون در اینجا مصداق پیدا می‌کند این نظریه پرداز گفته است که واحدهای کوچک اقتصادی که در راه نیل به یک هدف نهایی تلاش می‌کنند باید در کنار همدیگر و تحت پوشش یک مدیریت متمرکز شهری قرار گیرند. علاوه بر این وی بر همکاری متقابل این واحدها تأکید می‌کرد.

نظریه آدم اسمیت به آن اشاره شده است. به درستی که جهانی شدن تجارت شیوه جدید استثمار سرمایه‌های اندک کشورهای در حال توسعه توسط کشورهای توسعه یافته است.

همانطور که بازار آزاد آدم اسمیت در داخل یک کشور مضر و زیاننده و باعث افسارگسیختگی می‌گردد، همین مقیاس وسیعتر و در جهان نیز به همین صورت خواهد بود. راه حل منطقی حرکت به سوی مرکز ثقل تعادل و بدون حالت افسارگسیختگی، افراط و تفریط، بخش اقتصادی تعاون می‌باشد.

و بنابراین گسترش نهضت تعاون در اقتصاد جهانی به جای اینکه سرمایه‌های مردم این کره خاکی را در دست گروه کوچکی کشور ثروتمند جمع نماید به صورت عادلانه در بین کلیه کشورهای جهانی توزیع می‌کنند. بدین منوال عدالت جهانی در توزیع درآمد جهانی محرک اولیه توسعه در کشورهای دیگر مختلف است و گسترش نهضت تعاون راه حلی مناسب جهت رسیدن به هدف فوق‌الذکر می‌باشد.

* دکتر ابوالفضل پناهی

کارشناس اداره کل تعاون استان همدان

منابع و مأخذ:

- ۱- توسعه اقتصادی در کشورهای جهان سوم نوشته مایکل تودارو
- ۲- اقتصاد خرد و کلان نوشته تفضلی و کردبچه
- ۳- موج سوم نوشته آلون تافلر
- ۴- رفتار سازمانی نوشته رابینز
- ۵- اصول و اندیشه‌های تعاون

مشکلات جدی نقدینگی که عامل محدودکننده سرمایه‌گذاری است موجب محدود شدن واردات نهادها و قطعات یدکی و افزایش خطرات قراردادهای تجاری می‌گردد. لذا ادغام فزاینده بازارهای مالی بین‌المللی رو به گسترش تا حد زیادی می‌تواند، چشم‌انداز اقتصاد متفاوتی باشد.

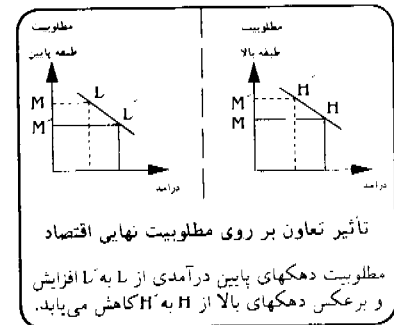
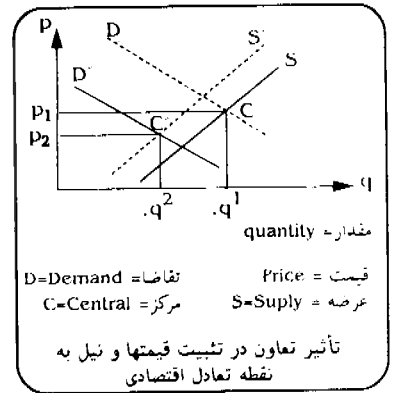
ولی این سؤال قابل ذکر است که آیا کشورهای در حال توسعه از فرآیند جهانی شدن منتفع می‌شوند یا خیر؟ جهانی شدن بازارهای بین‌المللی باعث می‌شود که هزینه‌های معاملاتی تجاری را برای کشورهایی که به بازارهای بین‌المللی دسترسی دارند کاهش دهد و به عکس هزینه‌ها را برای کشورهایی که از منافع جهانی شدن محرومند بالا ببرد.

بدین گونه در مواردی که کشورهای در حال توسعه به طور مستقیم یا به عرصه جهانی شدن می‌گذارند آثار بلندمدت مبهمی را در پیش‌رو خواهند داشت. امروزه پول به سرعت از یک گوشه به گوشه دیگر دنیا انتقال می‌یابد و شرکتهای چندملیتی واحدهای تولیدی خود را با ادغام افقی و عمودی در کشورهای مختلف، شبکه تجاری جدیدی را ایجاد می‌کنند و بدین ترتیب گروه کوچکی از کشورهای توسعه یافته سهم بزرگی از جریان کالاها و خدمات بین‌المللی را در اختیار می‌گیرند.

اثرات یک چنین جهانی شدنی دارای نتایجی به شرح ذیل خواهد بود: به اعتقاد کارشناسان در چنین روندی از یک طرف قدرت و نفوذ کشورهای منفرد بویژه در کشورهای در حال توسعه به شیوه جدید زیاد می‌گردد و از سوی دیگر کشورهای ضعیفتر تحت تأثیر فرهنگ استعماری سایر کشورها قرار می‌گیرند. تفکر بشری هر روز به سوی یافتن بهترین راه جهت نیل به ثبات اقتصاد کلان در یک شهر یا یک ایالت یا یک کشور یا یک منطقه و یا یک قاره می‌باشد.

جهانی شدن تجارت اندیشه‌ای نوین در راه هدایت اقتصاد جهانی بسوی افسار گسیختگی و بازار است و نیل به اهدافی است که در تئوری (دست نامرئی) در

بخش تعاون به
افشار طبقات پایین جامعه
این فرصت را می‌دهد که
سرمایه‌دار و سهامدار
باشند و با جمع‌آوری
پس‌اندازهای ناچیز راه
نوینی برای سرمایه‌گذاری
و مشارکت در جامعه را
پیش گیرند.

جریانهای منابع بین‌المللی را تغییر داده است.

به دلیل اینکه گسترش تجارت جهانی اساساً توسط بخش بانکی تأمین‌کننده منابع مالی معاملات بین‌المللی، محدود می‌شود، مقیاس، رقابت‌پذیری و پراکندگی بازارهای مالی و بین‌المللی منابع مالی را از اقتصادهای کم‌درآمد به اقتصادهای پیشرفته‌تر جهت می‌دهد. در این میان